

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَعَانِي الْحُرُوفِ الْمُشَبَّهَةِ بِالْفِعْلِ وَلَا النَّافِيَةِ لِلْجِنْسِ

قواعد درس اول عربی زبان قرآن 3 مشترک (رشته تجربی و ریاضی)

***1- حروف مشبّهة بالفعل: به حروف «ان، آن، کآن، لکن، لیت، لعل» حروف مشبّهة بالفعل گفته می شود، معانی و کاربرد این حروف به ترتیب زیر است:

حروف مشبّهة بالفعل ومعنا	کاربرد	مثال
ان (قطعاً، بی گمان)	تاکید معنای جمله بعد از خود	﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ بی گمان خدا پاداش نیکوکاران را تباه نمی کند.
ان (که، اینکه)	وصل میان دو جمله	﴿قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ گفت می دانم که خدا بر هر چیزی تواناست.
کان (گویی، مانند)	برای تشبیه	﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ آنان مانند یاقوت و مرجان اند.
لکن (ولی، اما، لکن)	تکمیل پیام و رفع ابهام از جمله قبل	﴿... إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بی گمان خدا دارای بخشش بر مردم است، ولی بیشتر مردم سپاسگزاری نمی کنند.
	1	

<p>﴿ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ﴾</p> <p>و کافر می گوید: ای کاش من خاک بودم!</p>	<p>بیان آرزو و تمنی</p>	<p>لَيْتَ (کاش ، ای کاش)</p>
<p>﴿ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴾</p> <p>بی گمان ما قرآن را به زبان عربی قرار دادیم</p> <p>امید است شما خرد ورزی کنید.</p>	<p>ترجی و امید</p>	<p>لَعَلَّ (شاید، امید است)</p>

نکته 1: اگر «إِنَّ» در جمله ترجمه نشود، اشکالی به وجود نمی آید. مثال:

إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى الْإِنْسَانَ كَثِيرًا مِّنَ النِّعَمِ؛ خداوند بسیاری از نعمت ها را به انسان عطا کرده است.

نکته 2: اگر ضمایر به حروف مشبهة بالفعل بچسبند، اسم آنها هستند. مثال:

كَأَنَّهُمْ بُنِيَانٌ مَّرْصُوعٌ (هم : اسم حروف مشبهة بالفعل)

نکته 3: گاهی حرف «ما» به آخر «إِنَّ» می چسبد که معنی «فقط، منحصرأً، تنها» می دهد و به آن ادات «حصر»

گفته می شود و باعث می شود عمل حروف مشبهة بالفعل ساقط شود. (یعنی جمله بعد از «ما» مبتدا و خبر است)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ : تنها مومنان بایکدیگر برادرند. المومنون : مبتدا اخوة : خبر

نکته 4: ** «إِنَّ» قبل از اسم و در ابتدای جمله برای تاکید جمله بعد از خود به کار می رود: مثال:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ . بی گمان خداوند کسانی را که در راهش جهاد می کند دوست می دارد.

** «أَنَّ» قبل از اسم و در وسط جمله برای اتصال دو جمله به کار می رود. مثال:

يَرَى الْكَافِرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّ أَعْمَالَهُ السَّيِّئَةَ تَشْهَدُ عَلَيْهِ . کافر در روز قیامت اعمال بدش را می بیند که به ضررش

شهادت می دهند.

*** «إِنْ» «شرطیه» قبل از فعل شرط می آید. **إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ**

*** «أَنْ» «ناصبه»: قبل از فعل مضارع می آید و فعل بعد از آن مضارع التزامی ترجمه می شود. **أَنْ يَحْكُمَ** . تا دوری کند .

*** حل یک نمونه تست: **عين «أَنْ» من الحروف المشبهة بالفعل :**

1-علینا أن نتوکل علی الله

2-ارجو أن ينزل المطرُ

3- اطلبُ منکَ أن تؤیدَ کلامی

4- أخبرتهُ أن المعلمَ سیمتحنُ فی الاسبوع القادم .

نکته 5: گاهی حرف جر **«لِ»** بر سر **«أَنْ»** می آید که در این صورت **«زیرا، برای اینکه»** معنی می شود. و همچنان از حروف مشبهة بالفعل است و عمل آنها را دارا است. مثال:

ما سافرتُ بالطائرة **لأنَّ** بطاقةَ الطائرةِ غاليةٌ با هواپیما سفر نکردم **زیرا** بلیط هواپیما گران است.

نکته 6: گاهی **«إِنَّا وِإِنِّي»** به صورت مُخَفَّفٌ یعنی **«إِنَّا وِإِنِّي»** به کار می رود.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

نکته 7: هرگاه (لِيتَ) به همراه فعل ماضی بیاید به صورت ماضی استمراری ، ماضی بعید یا ماضی التزامی فارسی ترجمه میشود .مثال:

لِيتَ الرَّجُلُ **ابْتَعَدَ** عَنِ الْكُذْبِ: کاش مرد از دروغ دوری می کرد.(دوری کرده بود ، دوری کرده باشد).

نکته 8: هر گاه (لِيتَ وِ لَعَلَّ) به همراه فعل مضارع بیاید به صورت مضارع التزامی ترجمه می شود . مثال:

لِيتَ قَوْمِي **يَعْقِلُونَ** . کاش قوم من بدانند.

نَعْلٌ حَمِيدٌ يُسَافِرُ . شاید حمید سفر کند .

نکته 9: لکن (باسکون نون) از حروف مشبّهة بالفعل نیست. اما «لکن» (با تشدید نون) از ادات استدراک است؛

که اسم را نصب، و خبر را رفع می‌دهد. حکم پس از «لکن» با حکم ماقبل آن مخالف است؛ مثال :

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا (بقره-102) و سلیمان کفر نورزید لیکن آن شیطان [صفت]ها به کفر گراییدند .

*** لا نفی جنس و عمل آن :

حرف « لا » ی نفی جنس در آغاز جمله اسمیه می آید و بر نفی کلیه افراد یک جنس دلالت می کند و مانند حروف مشبّهه عمل می کند. مثال: لا لباس أجمل من العافية . هیچ لباسی زیباتر از سلامتی نیست.

نکته: اسم «لا» ی نفی جنس مبنی برفتح و بدون «أل» است ، و در ترجمه «لا» ی نفی جنس از اسلوب «هیچ.....نیست (وجود ندارد)» استفاده می شود. مثال:

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ در (وحی بودن) این کتاب (باعظمت) هیچ شکی نیست.

که «رَيْبَ»، اسم «لا» ی نفی جنس و «فیه»، خبر آن است.

لا رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ . هیچ مردی در مسجد نیست.

لَا شَيْءَ أَصْعَبُ مِنَ الْجَهْلِ . هیچ چیزی سخت تر از نادانی نیست.

نکته 10 : گاهی خبر لای نفی جنس محذوف است که معمولاً شامل کلمات زیر است:

لا بدَّ لا شكَّ لا بأسَ لا حيلةَ

همچنین اگر بلافاصله بعد از اسم «لا» ی نفی جنس «إلّا» بیاید خبر «لا» محذوف است.

لا الهَ الا اللهُ لا فتى الا على لا سيفَ الا ذوالفقار

نکته 11: انواع حرف «لا» که تاکنون آشنا شدیم .

*1- «لا» به معنای «نه» در پاسخ به «هل و أ». مثال: هل أنت من إيران؟ لا، أنا من العراق

*2- «لا» ی نفی که بر سر فعل مضارع می آید و فقط معنی را منفی می کند و هیچ تغییری در آخر آن ایجاد نمی کند. مثال: لا یکتبُ . نمی نویسد.

*3- «لا» ی نهی که بر سر فعل مضارع می آید در صیغه های غایب و متکلم بصورت «نباید + مضارع التزامی» و در صیغه های مخاطب بصورت نهی (امر منفی) ترجمه می شود. مثال:

لا یکتبوا : نباید بنویسند . لا نکتبُ : نباید بنویسیم

لا تکتبُ : ننویس . لا تکتبوا : ننویسید.

***4-: اگر «لا» میان دو تا اسم بیاید «لا» ی عطف است ، این «لا» به معنی «نه» است و کاربرد آن در جایی است که بخواهیم حکمی را برای چیزی یا کسی اثبات کنیم و چیزی یا کسی را از آن حکم خارج کنیم . مثال:

طلعتُ الصحيفة الاقتصادية لا الاجتماعية . روزنامه اقتصادی را خواندم نه روزنامه اجتماعی .

سَلِّمْتُ على صديقي لا على جميع الحاضرين . به دوستم سلام کردم نه بر همه حاضران

كُنْ صادقاً لا كاذباً . راستگو باش نه دروغگو .

لا فقرَ أشدُّ من الجهل . هیچ فقری سخت تر از نادانی نیست.

بیشتر بدانیم

نکته: نواسخ: کلماتی هستند که هرگاه بر سر جمله های اسمیه بیایند، حکم مبتدا و خبر را تغییر می دهند. نواسخ عبارتند از: افعال ناقصه، حروف مشبّهة بالفعل، لای نفی جنس.

نکته: حروف عامل: حروفی که روی کلمه بعد از خود از نظر اعراب تغییر ایجاد می کنند؛ حروف جر، حروف ناصبه، حروف جازمه، حروف مشبّهة بالفعل، حرف لای نفی جنس،...

حروف غیر عامل: حروفی که بر روی کلمه بعد از خود، هیچ تغییری در ظاهر کلمه ایجاد نمی کنند؛ حرف لای نفی، حرف «ال»، حروف مستقبل «س، سوف»، ...،

تهیه و تدریس: بهمن آقازاده؛ دبیر و سرگروه عربی مدیریت آموزش و پرورش شهرستان اهر استان آ.شرقی

aqazadebahman@gmail.com

@aqazadeb